

بسمه تعالی

آشنایی با شکل گیری سازمان تجارت جهانی WTO

سازمان تجارت جهانی تنها نهاد بین المللی است که به قواعد بازرگانی بین کشورها می پردازد این سازمان نیز مانند اکثر سازمان های جهانی ، سیر تاریخی طولانی را تا تشکیل پشت سر گذاشته است زیرا موضوع تشکیل سازمان های فرامرزی دولتی با موضوع حاکمیت ملی دولتها در موارد متعددی تداخل دارد ، بنابراین هر قدر دامنه فعالیت این گونه سازمانها گسترده تر باشد و تعداد بیشتری از دولتها در آنها عضویت داشته باشد به همان نسبت ، فرایند تشکیل نیز پیچیده تر و غالباً طولانی تر خواهد بود .

فرایند تشکیل^۱ WTO نیز از این قاعده مستثنی نبوده و تلاش گسترده جهانی طی دهها سال پشتوانه آن بوده است .

در واقع سازمان جهانی تجارت برای پاسخ به یک نیاز اساسی جامعه جهانی شکل گرفته است ، این نیاز عبارت بود از وجود یک مرجع مقتدر جهانی به منظور نظام بخشیدن به روابط اقتصادی جهانی که بعضاً موجب کشمکش های شدید سیاسی بین کشورها گردیده است و حتی بسیاری معتقدند که یکی از زمینه های بروز دو جنگ جهانی همین نقش های شدید سیاسی با منشاء اقتصادی بین کشورهای برتر در تجارت بین الملل بوده است .

تشکیل سازمان جهانی تجارت WTO

بعد از جنگ جهانی اول و تجربه جامعه جهانی از میزان خسارات مادی و تلفات انسانی ، موجب گردید که برای جلوگیری از زمینه های بروز جنگی مشابه ، در سال ۱۹۲۷ کنفرانسی زیر نظر جامعه ملل و با مشارکت نمایندگان حدود ۵۰ کشور جهان در رابطه با موضوعات مربوط به تولید و تجارت در شهر ژنو تشکیل گردد .

هدف برگزار کنندگان این کنفرانس ، توسعه روابط اقتصادی کشورهای جهان از طریق کاهش محدودیتهای دولتها در تجارت خارجی برای مقابله با زمینه های ایجاد جنگ جهانی اول بود .

ولی به رغم برگزاری کنفرانس ، دولت های بزرگ در اقتصاد جهانی با اتخاذ تدابیری طی سالهای بعد ، عملاً برخلاف اصول مقرر در کنفرانس عمل نمودند . بنابراین به تدریج رقابت اقتصادی بین دولتهای مزبور به تنش شدید سیاسی منجر گردید .

بروز جنگ جهانی دوم در ابعادی وسیع تر از جنگ جهانی اول ، مجدداً دولت های طرف اصلی جنگ را به فکر سامان بخشیدن به نظام اقتصاد بین الملل انداخت .

در همین راستا ، در سال ۱۹۴۴ با آشکار شدن علایم خاتمه جنگ ، به دعوت رئیس جمهور وقت آمریکا ، روزولت ، کنفرانسی در شهر برتن وودز آمریکا و با حضور نمایندگان ۴۴ کشور جهان برگزار گردید ، و طی آن موافقت نامه تأسیس صندوق بین المللی پول و بانک بین المللی ترمیم و توسعه به تصویب رسید . این دو نهاد بین المللی هم اکنون نیز نقش مهمی در اقتصاد بین المللی ایفا می نمایند .

در زمینه تجارت بین المللی نیز اقدامات موثری بعد از جنگ جهانی دوم صورت گرفت که مهمترین آنها ، پیشنهاد دولت آمریکا در سال ۱۹۴۵ مبنی بر تشکیل کنفرانس بین المللی برای تشکیل سازمان تجارت بین الملل ۳ (ITO) بود . این کنفرانس در سال ۱۹۴۶ در لندن برگزار گردید ، ولی به دلیل اختلاف نظر شدید کشورهای شرکت کننده ، بدون حصول نتیجه ای پایان یافت . ولی تلاش کشورهای کنفرانس هاوانا که در سال ۱۹۴۸ در کوبا برگزار شد ارائه گردید .

در جریان مذاکرات مفصلی که در هاوانا صورت گرفت متن مزبور دچار تغییرات اساسی گردید و در نهایت منشور هاوانا از چند بخش تشکیل گردید که یک بخش آن ، موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت ۴ (GATT) بود .

بخش دیگر منشور ، تأسیس سازمان تجارت بین المللی (ITO) را مطرح می ساخت ولی طرح اخیر با مخالفت نهادهای قانونگذاری برخی کشورهای شرکت کننده در کنفرانس ، به ویژه کنگره آمریکا که دولت آن خود از پیشنهاد دهندگان طرح بود ، مواجه شد . بنابراین طرح تأسیس سازمان تجارت بین الملل برای سالیان متمادی مسکوت ماند ، ولی موافقت نامه عمومی تهرفه و تجارت با تغییراتی برای چندین دهه ، به معیار مهمی در تجارت بین الملل مبدل گردید . هدف این موافقت نامه ، توسعه تجارت بین الملل از طریق هدف یا کاهش موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای کشورها در مقابل واردات بود . در بین فهرست اولین کشورهای عضو این موافقت نامه تنوع زیادی از کشورهای با اقتصادهای مختلف می توان مشاهده کرد ، از جمله آمریکا ، انگلیس ، نیوزلند ، پاکستان ، هند ، آفریقای جنوبی ، برزیل ، کوبا ، فرانسه ، بلژیک و استرالیا که همگی در سال ۱۹۴۸ به این موافقت نامه ملحق گردیدند . با تحولات سیاسی و اقتصادی طی دهه های بعد نیاز به تکامل این موافقت نامه بین اعضای آن احساس گردید. در این رابطه يك سلسله مذاکرات بین اعضای گات صورت گرفت که به ۸ دور اصلی طبقه بندی می شود :

دوره های مذاکرات تجاری گات

سال	مکان / نام	موضوع	تعداد کشورهای
۱۹۴۷	ژنو	تعرفه ها	۲۲
۱۹۴۹	آنسی	تعرفه ها	۱۲
۱۹۵۱	تورکی	تعرفه ها	۲۸
۱۹۵۶	ژنو	تعرفه ها	۲۶
۱۹۶۰-۱۹۶۱	ژنو / ویلن	دور تعرفه ها	۲۶
۱۹۶۴-۱۹۶۷	ژنو / دور کندي	تعرفه ها و تدابیر ضد دامپینگ	۶۲
۱۹۷۳-۱۹۷۹	ژنو / دور توکیو	تعرفه ها ، تدابیر غیر تعرفه ای ، موافقت نامه های " چارچوب "	۱۰۲
۱۹۸۶-۱۹۹۴	ژنو/دور اروگوئه	تعرفه ها، تدابیر غیر تعرفه ای، قواعد، خدمات، مالکیت معنوی، حل اختلافات ، منسوجات ، کشاورزی ، ایجاد WTO و غیره	۱۲۲

همانگونه که ملاحظه می شود ، مذاکرات دور اروگوئه طولانی ترین دور مذاکرات کشورهای متعاهد گات است . حاصل این هشت سال مذاکره ، مجموعه ای از موافقت نامه ها و تفاهم نامه ها و سایر اسناد حقوقی است که بصورت مجموعه ای واحد به تصویب رسیده است . یکی از مصوبات مذاکرات دور اروگوئه عبارت از تأسیس سازمان جهانی تجارت بود ، لذا تلاش حدود ۷۰ سال دولت ها به ثمر نشست .

تأسیس سازمان تجارت جهانی در اول ژانویه ۱۹۹۵ ، بزرگترین اصلاح تجارت بین المللی بعد از جنگ دوم بود . این سازمان تلاش شکست خورده سال ۱۹۴۸ برای ایجاد سازمان تجارت بین المللی (ITO) را به شکل کامل تری محقق ساخت . تا سال ۱۹۹۴ گات سیستم تجاری حاکم بر جهان بود . گات برای استقرار سیستم تجاری چند جانبه قوی و موفق کمک شایانی نمود که به تدریج در دوره های مذاکرات تجاری ، این سیستم بطور فرآینده ای آزاد تر شد . اما در دهه ۱۹۸۰ سیستم نیاز به بازنگری کامل پیدا کرد که این امر منجر به برگزاری دور اروگوئه و در نهایت تأسیس سازمان تجارت جهانی شد .

در مقدمه موافقت نامه تشکیل سازمان جهانی تجارت WTO ، اهداف تشکیل سازمان بصورت زیر ذکر شده است :

۱) طرف های این موافقت نامه ، با تصدیق اینکه روابطشان در زمینه تلاش های تجاری و اقتصادی باید به منظور ارتقای استاندارد های زندگی ، تضمین اشتغال کامل و حجم زیاد و دایم التزاید درآمد واقعی و تقاضای موثر ، گسترش تولید و تجارت کالا و خدمات ضمن فراهم کردن امکانات استفاده بهینه از منابع جهان منطبق با هدف توسعه قابل دوام ، ۱) و ۲) در پی حفظ و حراست از محیط زیست و تقویت وسایل انجام این کار به گونه ای سازگار با نیاز ها و علایق مربوطشان در سطوح مختلف توسعه اقتصادی باشد ، با تصدیق مجدد اینکه برای تضمین سهم کشورهای در حال توسعه ، و به

ویژه کشورهای دارای کمترین میزان توسعه یافتگی ، در رشد تجارت بین المللی متناسب با نیازهای توسعه اقتصادی آنها ، تلاش های مثبتی لازم است ، با تمایل به همکاری در تحقق این هدف ها با ورود به ترتیبات دو جانبه و متقابلاً سودمند با هدف کاهش معتابه تعرفه ها و سایر موانع تجاری و امحای رفتار تبعیضی در روابط تجاری بین المللی ، بنابراین با عزم ایجاد یک سیستم تجاری چند جانبه یکپارچه ، پایدار تر و ماندگارتر که موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت ، نتایج تلاش های آزادسازی تجاری در گذشته و کل نتایج مذاکرات تجاری چند جانبه دور اروگوئه را در بر بگیرد ، مصمم به حفظ اصول اساسی و پیشبرد هدف های بنیانی این سیستم تجاری چند جانبه ، شرح زیر توافق می نمایند .

بنابراین هدف اصلی سازمان جهانی تجارت ، استقرار نظام تجاری چند جانبه در جهان با در نظر گرفتن جنبه های مختلف از جمله وضعیت خاص کشورهای در حال توسعه و کشورهای دارای کمترین توسعه یافتگی می باشد .

در ماده ۲ موافقت نامه تأسیس سازمان جهانی تجارت ، این سازمان را نهادی مشترک برای هدایت روابط تجاری اعضای خود در خصوص مسایل مربوط به موافقت نامه ها و اسناد حقوقی معرفی کرده است . این موضوع ، رسالت بزرگی به عهده این سازمان محول کرده است ، زیرا اولاً ، مجموعه توافقات کشورهای عضو سازمان مزبور ، طیف وسیعی از موضوعات مرتبط با تجارت را تشکیل می دهد ، ثانیاً ، تعداد اعضای سازمان مزبور ، رقم چشمگیری را تشکیل می دهد بطوریکه تقریباً کل تجارت بین المللی بین اعضای این سازمان در چارچوب قواعد حاکم بر سازمان صورت می گیرد .

اهداف سازمان جهانی تجارت

بنابراین بطور خلاصه اهداف سازمان جهانی تجارت عبارت خواهند بود از :

مدیریت و نظارت بر اجرای موافقت نامه های امضاء شده بین اعضاء
مجمعی برای مذاکرات تجاری چند جانبه
سازوکار حل و فصل اختلافات تجاری
بررسی و ارزیابی سیاست های تجاری اعضاء
همکاری با دیگر سازمانهای بین المللی در زمینه مدیریت اقتصاد جهانی
کمک به کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای در حال گذار جهت برخورداری از مزایای نظام تجارت چند جانبه

سازمان جهانی تجارت نیل به این اهداف را بر مبنای اصولی همچون اصل عدم تبعیض ، اصل آزاد سازی تجاری ، اصل تجارت عادلانه ، اصل شفافیت ، اصل رفتار ویژه و متفاوت با کشورهای در حال توسعه تعقیب می کند .

البته باید توجه داشت که بر این اصول استثنائات زیادی وارد شده است و اینطور نیست که همه کشورهای عضو WTO با هر سطحی از توسعه اقتصادی و یا هر میزان از حجم اقتصاد و تجارت به یک اندازه ملزم به رعایت این اصول باشند .

هم اکنون WTO در سه زمینه اصلی شامل : تجارت کالا ، تجارت خدمات و حقوق مالکیت معنوی دارای موافقت نامه هایی است که مبنای حقوق و تعهدات کشورهای عضو می باشند .

علاوه بر موارد فوق ، قواعد مربوط به سرمایه گذاری های خارجی نیز هر یک به نوعی تحت شمول مقررات این سازمان قرار دارد .

سازمان تجارت جهانی WTO

محل : ژنو - سوئیس

تأسیس : اول ژانویه ۱۹۹۵

ایجاد توسط : مذاکرات دور اروگوئه (۱۹۹۴-۱۹۸۶)

اعضاء : ۱۴۹ کشور (تا تاریخ ۱۱ دسامبر ۲۰۰۵)

بودجه : ۱۷۵ میلیون فرانک سوئیس جهت سال ۲۰۰۶

پرسنل دبیرخانه : ۶۳۵ نفر

رئیس : پاسکال لامي (مدیر کل)

وظایف :

- اداره موافقت نامه های تجاری سازمان تجارت جهانی (WTO)
- جایگاهی برای مذاکرات تجاری
- رسیدگی به اختلافات تجاری
- نظارت بر سیاست های تجاری ملی
- ارائه کمک های فنی و آموزشی به کشورهای در حال توسعه
- همکاری با سایر سازمانهای بین المللی

پاورقی:

- ۱- World Trade Organization
- ۲- Bretton Woods
- ۳- International Trade Organization
- ۴- General Agreement ON Tariffs And Trade

منابع :

۱. WWW.WTO.ORG
۲. WTO, Training Package, Module ۱- The World Trade organization
۳. سمینار الحاق ایران به WTO با همکاری کارشناسان آنکتاد - اسفند ۱۳۸۴
۴. ایروانی ، محمد جواد ، تجارت در آینده ، مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی
- ۵- پاکدامن ، رضا ، رفتار ویژه با کشورهای در حال توسعه ، مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی